

Debreceni Egyetem
Műszaki Kar
Építészmérnöki Tanszék

**Az ideiglenes építészet megjelenése, értelmezése és
gyakorlása**

Szerző: Csata Péter MSc hallgató

Témavezető: Keller Ferenc
Tanszékvezető: Szentirmai Tamás

Debrecen
2024

Tartalomjegyzék

1. Absztrakt	3
2. Bevezetés	3
3. Ideiglenesség	4
Témakör fontossága/érdekessége	
Az ideiglenesség definíciója, helyének meghatározása	
4. Történelmi kontextus	5
A nomád vándorlás hatásai alatt kialakult építkezés	
Rómaiak hadi építészete	
Ókori és újkori átmeneti produktumok	
A 20. századi ideiglenesség röviden	
Ideiglenesség a városban	
Előre megtervezett, tudatos átmenetiség – a modern építészetben	
megjelenő ideiglenes megoldások	
A nomadizmus építészettörténeti lenyomata a kortárs építészetben	
Építészek vélekedése a témáról	
5. Összegzés	36
6. Forrás	38
Referenciák	

Absztrakt

“Az igaz történelem az épített kő.” - Vágó József

Az idő elmúlásának rációfóliására alkalmas anyag, már a kezdetektől a kő volt. Az egyedüli anyag mely képes olyan alkotások megőrzésére, melyek értékek maradnak a következő nemzedék számára. Az időtálló anyagok tehát akkor kerülnek kiválasztásra, „ha az adott tervezet nem csak holnapra, hanem holnap utánra is szól”¹. Belemerülve az állításokba, vajon az átmenetiség köddé válik, vagy éppen előtérbe kerül? Lehet-e maradandó ideiglenest alkotni? Mit jelent egyáltalán a periódikus? Ki alkalmas ennek meghatározására?

Érdemes megfigyelni, hogy a világ különböző területein a maradandó értelmezése anyagában eltérő. A japán kultúrában például a fa - filigrán szerkezetek - dominál, mely anyagában véve kevésbé időtálló a kőhöz viszonyítva, viszont a fennmaradás kidolgozása, megoldása mintha számukra nem az anyagban rejlene. Kultúrafüggő. Ha az egyiptomi piramisokra gondolunk, talán rögtön ránk nehezedik a kőtömbök tömegének értelmezése, nem is beszélve ezeknek halmozásáról. Számomra az ideiglenesség értelmezése adott szabály alapján meghatározott, addig nem az, míg az épület áll. Ez alapján minden egyes épület (kivéve az egybeeső pusztulási idővel rendelkezők) átmenetisége eltérő. A világháborúk bekövetkeztével rengeteg épület egyik korszaka lezárult, újjáépítésükkel pedig egy másik kezdődött, az első átmeneti időszak véget ért. Értelmezésében tehát az ideiglenes teljesen szubjektív. Dolgozatomban arra kívánok rávilágítani, hogy honnan ered, -előzetes történelmi áttekintés- majd hogyan lehet az ideiglenességet tudatosan gyakorolni az építészetben.

Bevezetés

„Meggzáradt a fű, elhullt a virág...” – Ézsaiás könyve 40,7 (Biblia)

A bibliai példa szemlélteti világunkat. Körülöttünk minden múlandó és előbb-utóbb a végére ér. Ennek ellenére dolgozatomban nem kívánok belebocsátkozni abba, hogy hol húzódik az ideiglenesség határa, vajon, ha a történelem során az odaveszett értékes épületeket értelmezzük, akkor azok ideiglenesnek tekinthetők? Nehéz kérdések, melyek mögött szubjektív vélemények húzódnak. Ellenben azt kutatom, hogy honnan ered az átmenetiség szemléletmódja, miből alakult ki és vajon alkalmazzák ezt ma egyáltalán, vagy sem? Miért?

Ma úgy építkezünk, hogy a ház, épített kőhalom, megmaradjon az utókornak, generációkon át. Az építészeti szándék a mérvadó, amikor eleve azzal számolunk, hogy az épület a helyén marad, remélhetőleg még sokáig. Ennek ellenére léteznek ma is nomád kultúrák, ahol a maradandó nem lényeg, azért, mert helyüket változtatják, valamint nem képez prioritást kultúrájukban ez a gondolkodás, egy megalapozott elv miatt. Ezek általában sátrak vagy a sátonak különböző változatai, melyek otthonként, menedékként funkcionálnak. Társadalmunkban megfigyelhető az állandó változás, amire épületeinknek reagálniuk kell. Megnyugatóként, ez sok esetben így is van.

„A természet (...), amikor az emberi tevékenység lehetőségeinek segítségével értelmezik, szükségképpen ellentétes meghatározásokat kap, melyek szembeállíthatók egymással. Egyfelől megformálható anyag és hasznosítható energia; mivel nincs saját célja, képlékeny anyag, amely a mi céljainkra formálható, ... Másfelől általános elnevezés mindazra, ami ellenáll a szándékainknak, egy olyan végtelen hatalom neve, amelynek kérlelhetetlen törvényei felette állnak akaratumunknak és a maguk teljességében kívül esnek felfogóképességünk határain –

¹ Molnár Szabolcs – személyes interjú

vagyis a természet éppenséggel kivonja magát ellenőrzésünk és irányításunk alól.” - Márkus György: A kultúra antinómiái²

Az építészet és terméke, az építmény - mint minden egyéb fizikai létező a világon - a természet mindkét fenti aspektusát magában foglalja. A természet alakítható anyagként és energiaként az építmény fizikai vonatkozásait illetően van jelen; az építmény a hely sajátosságai következményeként (klíma, időjárás, terepviszonyok, tervezői ambíciók, telekhatárok, jogszabályok, felszín alatti meglévőségek, társadalmi erők és érdekek stb.) anyagokból, energiafelhasználással alakított szerkezet. Az ember felfogóképességével és akaratával szembeni ellenállás (a természet másik értelmezése) pedig azokban a tulajdonságokban érzékelhető, amelyek a természet megmásíthatatlan törvényeinek következményei. Ide tartozik például a gravitáció törvénye, de ami szempontunkból fontosabb, az építmény időbelisége, az idő múlásának megváltoztathatatlan természeti törvénye, és az alóla való kibújás elkeserítő lehetetlensége.

Az „ideiglenes” fogalmát éppen ezért az építészet fogalma tartalmazza. Nem osztható az építészet halmaza ideiglenes és nem ideiglenes, azaz örökkévaló alcsoportokra, mert minden építészeti tett az időben van, és meghatározott időtartam alatt használható. Az „ideiglenes építészet” felvetés kapcsán szerintem a tanulságok leginkább abban keresendők, hogy a létrehozás és a tervezés számol-e az adott épület elmúlásával³.

Ideiglenesség

Ma az ideiglenes építészet egyre fontosabb szerepet játszik a modern építészetben, fokozatosan megszűnik a marginális jelenségnek lenni. Ennek elve olyan objektumok létrehozására utal, amelyeket ideiglenesnek, nem állandóknak, korlátozott ideig létezőnek terveztek, majd eltávolítottak. Ebben az alapvető feltevésben a tárgy formájának és esztétikájának hangsúlya másodlagos fontosságú volt (pl: szezonális épületek a kiskertekben, mezőkön, tanyákon). Ma már minőségi ideiglenes építészetről beszélhetünk. Ennek népszerűsítése részben a gyorsan változó világ természetének köszönhető.

Ide kíváncsoznak Janák szavai a témában: „az emberek által létrehozott tárgyak jelenségeinek mélyén van valamely, a természetével rokon vonás, valami hasonlóan jelentés nélküli, néma szubsztancia, ami tartósnak, mozdíthatatlannak, érinthetetlennek látszott. Ám manapság mintha egy kór ezt is kikezdté volna. Vagy ama pára ezt is emészti, vagy vastagon, hozzáférhetetlenül körül szigeteli...”⁴

Az építmények (és tárgyak) a természetből vett anyagok megmunkálásával hasznunkra válnak, és mindaddig tartják pozíciójukat, amíg az aktív emberi óvás az enyészettől visszatartja őket; annak hiányában pedig visszasüllyednek a természetbe. Példaként eszünkbe juthat egy falu széli, magára hagyott vályogház lassú megsemmisülése, vagy – ha nagyobb léptéket keresünk – a dél-amerikai eső erdők valaha volt piramisainak maradványai adódnak példaként: az indián kulturális és vallási élet központjaként ezer évig tündöklő kőpiramisok mára az erdő alig észrevehető dombjaivá váltak.

A fenntarthatósággal kapcsolatban az építmények életciklusának fogalmában jelenik meg az időbeliség, amely szorosan összefügg a felújítás, állagmegóvás, újjáépítés, visszaépítés, rekonstrukció fogalmaival. Együttesen talán megóvasként lehetne aposztrofálni, amely újabb

² Márkus György: A kultúra antinómiái, in Márkus György: Kultúra, tudomány, társadalom. A kultúra modern eszméje. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest, 2017. 780. oldal Ford. Erdélyi Ágnes.

Márkus György írása online is elérhető (más fordításban, mint a Radnóti-könyvben megjelent, fordító megjelölése nélkül): <https://epa.oszk.hu/00000/00012/00010/01.htm>

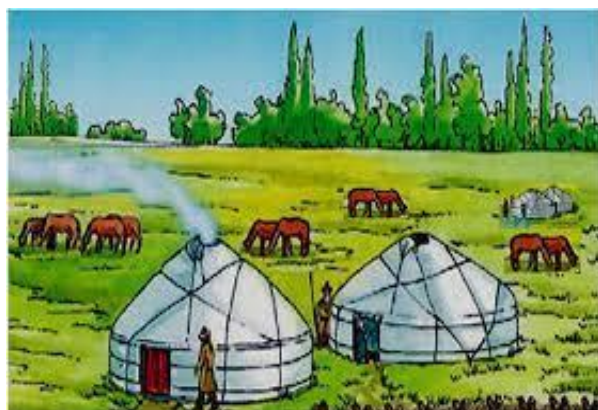
³ Beke András-építész, személyes interjú

⁴ Janáky István: *A kidolgozottság*. Élet és Irodalom, XLVI. Évf. 32. Szám, 2002.09.16. 15. **ÉRTÉSELMEZÉSE** | TDK dolgozat

és újabb emberi munkát helyez az építménybe, azaz a természetből vett anyag és energia aktív használata zajlik újra meg újra, meghosszabbítva az építmény élettartamát, eltolva az enyészeti idejét.

Történelmi kontextus

Ha a történelem legelejére lapozunk, kijelenthető, hogy az ősember számára (állandó vagy adott esetben átmeneti) hajlékot, menedéket a hegyoldalban kialakult barlangok adtak. Megfelelőek voltak az időjárási viszontagságoktól való szeparálódásra, valamint védelmet nyújtottak ellenségeikkel szemben is. Ezek közé tartozhatott a híres lascaux-i barlang, montespan-i barlang is. Az akkor élt emberek nagy valószínűséggel helyüket változtatták a téli és nyári szállásaik között (több esetben ezek évről-évre azonosak voltak), tehát nomád életmódot folytattak. Vándorlásaiknak okai legfőképpen az életbenmaradás volt, legyen élhető éghajlat és ennivaló. *„Valamennyi nomád, mielőtt a tél beállna, téli szállásra vonul. A szállás védettebb helyen, legtöbbször víz mellett van. Felállítják sátraikat a nomádságra jellemző vérségi csoportosulás szerint (családi szálak), s gondoskodnak, hogy legalább a féltettebb jószág (ellő és szopós jószág) valami oltalmat találjon a zord időjárás, különösen pedig a tavaszba átnyúló fagyok ellen, ezért kezdetleges ólféle építményt tákolnak össze számára.”*⁵

*„A nomadizmus az állattartásnak az a formája, melynek során a nyájakat -legelőről legelőre hajtván, egész évben - elsősorban legeltetve tartják. A hozzá kapcsolódó életformában az állattartó közösségek települése is mozgékony, a nyájvándoroltatás igényeihez igazodik... a nomád gazdaság túlsúlyosa esetén a növénytermesztés alárendelt szerepű.”*⁶

⁵ https://mtda.hu/books/gyorffy_istvan_magyar_falu_magyar_haz_Optimized.pdf, 51. oldal

⁶ <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/n-734DB/nomadizmus-735B2/>

Az állandó vándorlás hatásaként a nomád kultúrában kizárólag olyan épületek, -együttesek jöttek létre, amit akár vészhelyzet esetén, vagy továbbállás miatt szétszedtek és összepakoltak, majd elszállították állataik segítségével (ló, jak, szamár, teve). Fő céljuk az átmeneti letelepedésre, megállásra egy olyan helyet jelentett, ahol megtalálhatóak voltak az alapvető élethez szükséges hozzávalók (víz, megfelelő legelő, fa). Állataikról gondoskodniuk kellett, mivel az jelentette az állandó enivaló forrást, ezért kizárólag olyan – különös veszélyektől mentes – tájat választottak, ahol ez működhett.

Az ideiglenesség ebben az időben racionálisan működött, “arrébb kellett menni valamiért”.

A nomád ember elindult az erdőbe fát gyűjteni az építkezésre, ebből majd elsősorban fegyvereket készített (nyelek, íj, stb), majd pedig lakásra alkalmas sátrak vázszerkezetét, szekereket és minden kiegészítő eszközt, ami a folyamatokat összeköti a vándorlás során. A fa vázszerkezet (vagy vegyes fa-csont szerkezet) befedésére pedig az eltartott állatok feldolgozása során keletkezett bőrt használták (skin). A hagyományos nomád menedék másik típusa a jurta volt, ami egy hordozható, kör alakú sátor, tetején közepén egy lyukkal (tündök), amin távozott a ház belsejében meleget árasztó és főzésből származó füst.

7

Amerikai épületek a felfedezést követően

(Virginia környékén talált leletek alapján)
Az 1607-ben Virginia partjaira érkező angolok felfedezték, hogy az ott élő őslakos amerikaiak "yi-hakans" néven ismert házakat építettek, amelyeket fiatal fákból és nádból készítettek⁸. Az őslakos települések gyakran fafalakkal vannak körülvéve. Növényi szálak és növényi rostokat használtak fonállá, hogy összekösse a nádból készült szőnyegek darabjait. A fiatal faágakat is összekötötték, így a szerkezetek ellenálltak a nyári viharok szeleinek és a téli hóterhelésnek. A nád bőségesen

megtalálható volt a part menti síkságon, a mocsarak

⁷ pomeiooc falva

⁸ <http://www.virginiaplaces.org/architecture/natamerhousing.html>

közelében, az erdők pedig mindenütt jelen voltak. A nádszönyegek készítése és a házhoz való csatlakoztatása helyi növényi rostokból akár egy mérföldnyi kötél előállítását is igényelhetett egyetlen házhoz. A házak tetőszerkezetét és oldalfalait alkotó szerves anyagok csak néhány évig tartottak, mielőtt rohadtak volna, de ez elegendő volt. Amikor a földek a mezőgazdálkodás miatt kimerültek, ésszerű volt az épületet több száz méterrel továbbmozgatni. Az ilyen épületek alapvetően minimális javításokkal néhány évig állhattak, amíg a közeli talaj ki nem merült, ami általában 3-7 év után bekövetkezett. Ezután ideje volt továbblépni, új földeket művelni. Az épületek váza általában továbbmozgatásra került, de az új helyen új nádszönyegek lettek telepítve. Ez a mozgó életmód lehetővé tette az embereknek, hogy fenntartsák az életüket és a lakóhelyüket a természeti környezetükkel összhangban. Virginia területén nem voltak

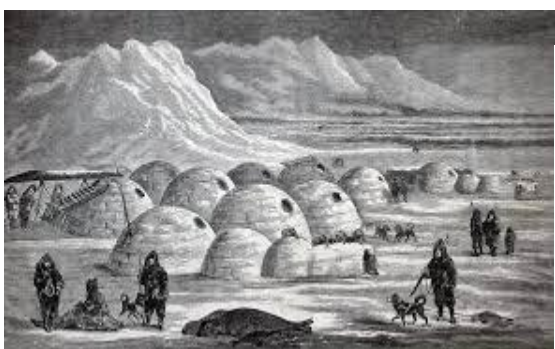
fellelhetők az olyan "tepee" (indián kunyhó) típusú sátrak, amelyek állati bőrből készültek, ellentétben a Nagy-síkságokon élő őslakos amerikaiak építészetével, ahol a fa ritka volt. Virginiában, ahol évente 100-130cm csapadék esik, könnyen elérhetőek voltak a kéreg és a nád. Az állati bőrt ruházatra és ágyazásra használták, nem pedig építési anyagként.

Robert Kronenburg azt állítja, hogy az ideiglenes építészet legfontosabb jellemzője az, hogy képes mobilis lenni. Erre egy példa a sátrak építésének ötlete. Habár ma átmenetinek tekintik őket; a hagyományos észak-amerikai kultúrában, a tipi nevű hordozható otthonokként szolgáló sátrak alkották a nép nomád életének állandó elemét. A tipi sátraknak meg kellett felelniük az ideiglenes tárgyak definíciójában meghatározott alapvető kritériumoknak, amelyek ma is érvényben vannak.

„Az építészet az adott környezetben való rend kialakításának művészeteként tekinthető, melynek célja az emberek sokféle fizikai, anyagi és kulturális szükségletének kielégítése a tervezett átalakítással és a különböző célokra létrehozott formák és terek kialakításával. A mai építészet alkalmazkodását az emberi igényekhez flexibilitásnak nevezik, ami a közelmúltban bekövetkezett civilizációs átalakulás következménye.”⁹

⁹ Robert Kronenburg: Flexible: Architecture that Responds to Change (2007)

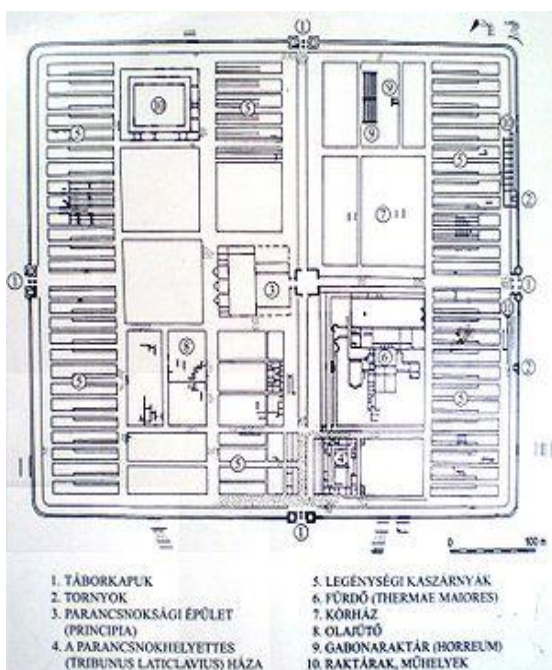
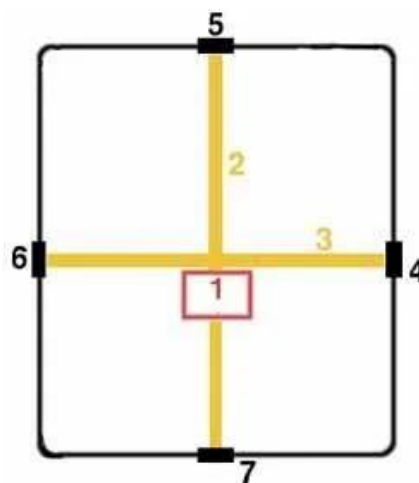
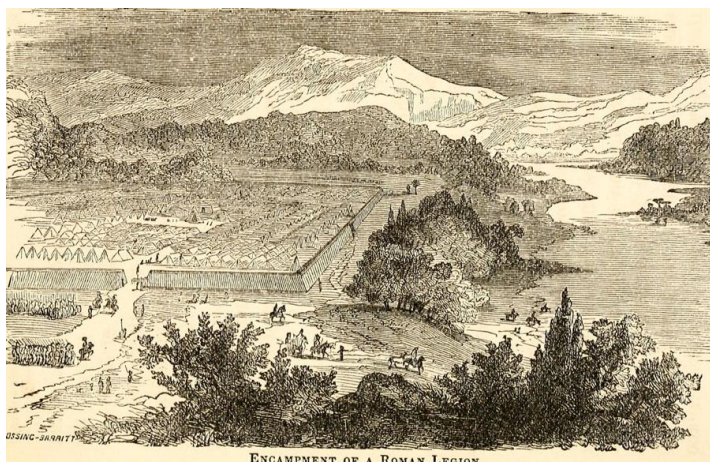

Eszkimók

Az eszkimók esetében is az építőanyag az éppen fellelhető környezeti elem. Mivel elég kevés erdő vesz körbe eszkimó településeket, ezért kénytelenek hóbol építeni (más helyeken fából építenek). Egy szigetelőréteggént viselkedik a hó, mely kívül a hideg hatására fagyos, belül kissé olvadt állapotú, viszont rengeteg levegőbuborékot tartalmaz egy hótömb. Ez oldja meg a szigetelést. Az igluk esetében is megfigyelhető, hogy egy ilyen kialakított tér egyáltalán nem hosszú távra tervezett. Akkor építenek ilyeneket, amikor vadászni mennek hosszabb útra és olyan helyen kelnek át, ahol nincs erdő a közelben. A vadászat mellett a halászat, horgászat és megjelenik, ahol szintén átmeneti tartózkodásra alkalmas, szélről védett helyet építenek, majd nappal továbbállnak és hátrahagyják.

A római hadi építészetben megjelenő átmenetiség

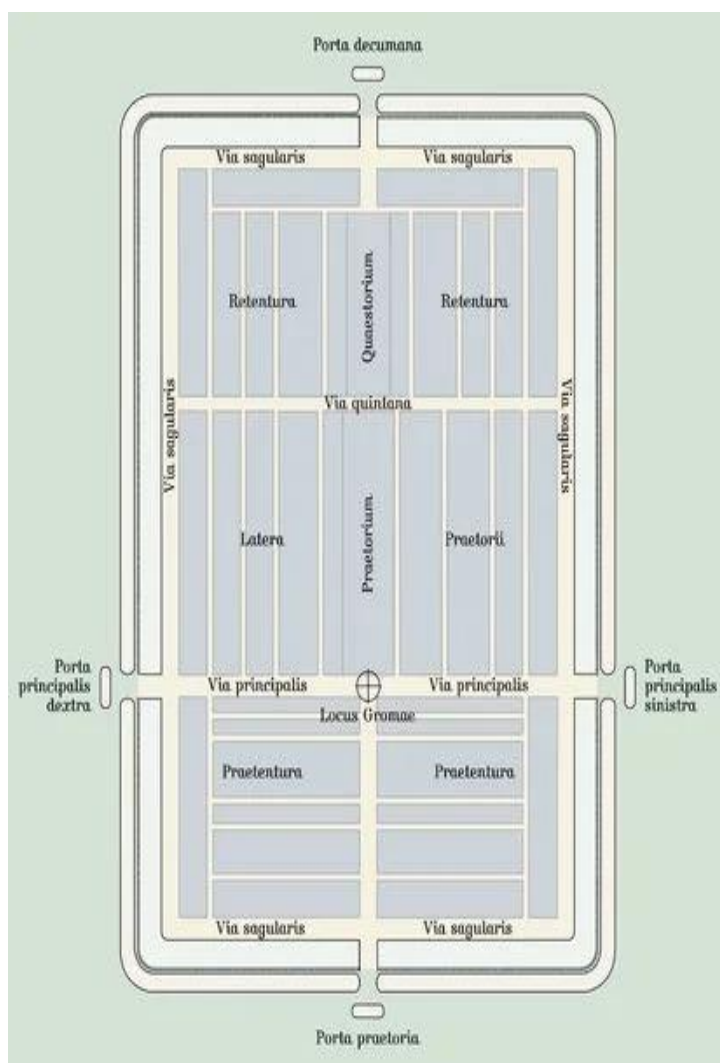
A római tábor (castra romana) kiváló teljesítménnyel jellemezhető. Ami kiemelendő, hogy nem professzionális mérnökök és építésszek építették, hanem a légiók katonái. A fő építőanyag fa volt. A tábor minden nap kialakításra került a hadjárat során. Úgy tűnik, hogy a légióknak

speciális képzésen kellett részt venniük egy ilyen tábor építésének gyakorlásához. Az ókori források szerint a római tábor felállításához átlagosan 4 és 5 óra közötti idő volt szükséges. Kedvező körülmények között akár 3 óra alatt is felállíthatták. A megerősített római tábor vagy négyzet alakú, vagy téglalap alakú volt, fallal körbevéve, kívülről sánccal vagy palánkkal biztosítva. A tábor sarkai kerekítettek voltak, hogy nehezítse az ellenségeknek a fa falon való átmászást. Nagyon korán reggel (amikor a nap felkel) a légiók elindultak. Az utazás átlagosan 8 órát vett igénybe. Egy különleges csoportot előreküldtek, hogy kiválassza a legjobb helyet a tábor építéséhez, és megkezdje az építkezés előkészítését. Egy állandó menetelés után a legionáriusok megálltak egy megfelelő helyen a tábor számára, majd csoportokra oszlottak:

- Fa és építőanyag szállítása.
- Építkezés.
- Anyagok tárolása és szállítása a helyszínre.
- A munkaterület védelme.

Ahogy Vegetius, a késő római író is kiemeli, a tábor építése rendkívül fontos volt: "Az újoncokat tanítani kell a táborok sáncolásának módjára, mivel a fegyelmezésben nincs olyan rész, amely ennyire szükséges és hasznos lenne, mint ez. Egy jól kiválasztott helyen és helyesen körbeásott táborban a csapatok éjjel-nappal biztonságban feküdtek saját munkáikban (munkáik eredményeképp), még akkor is, ha az ellenség látótávolságon belül volt."¹⁰ Polybius¹¹ szerint a tábor helyét a tribunusok és századosok választották ki. Először a parancsnoki sátor helyét jelölték ki, majd egyenes vonalakat húztak köré, amelyek kijelölték a tribunusok sátrai és a légió sátrai számára szolgáló területet. Általánosan elmondható, hogy védelmi szempontból dombos területet választottak, ahol a tábor a völgy felé nézett, erdőhöz és vízhez közel fekvő. A rómaiak általában nem szerelték szét az ideiglenes táborokat, csak abban az esetben, ha a következő megállás bizonytalan volt erőforrások szempontjából. Egy tábor élettartama számos tényezőtől függött, beleértve a konkrét katonai hadjáratot, a stratégiai célokat és a potenciális fenyegetések jelenlétét.

Sok esetben, amikor a római hadsereg hosszabb hadjáratra készült vagy hosszabb ideig állomásozott egy adott területen, állandó vagy félig állandó katonai telepítéseket hoztak létre, például erődítményeket vagy erődöket. Ezek hosszabb ideig tartó műveletek szolgálatában állhattak, és néha akár évekig is fenntartásra kerülhettek.

Azonban rövidebb kampányok során vagy amikor a hadseregnek gyorsan kellett mozognia, ideiglenes táborokat állítottak fel, amelyeket gyakran "castrametation" néven említettek. Ezeknek az ideiglenes táboroknak az élettartama viszonylag rövid volt, általában egy adott katonai művelet vagy néhány nap és néhány hétig tartott. Amint a kampány vagy a művelet befejeződött, a tábor szétszerelésre került, és a csapatok továbbléptek a következő céljuk felé. A "kampányok" konkrét katonai műveletek voltak, amelyeket a római hadsereg hajtott végre stratégiai célok elérésére.

Újkori átmeneti, speciális célokra állított emelvények, épületek

¹⁰ – Vegetius, De Re Militari

¹¹ i. e. 2. századi görög történétíró, politikus

„A reneszánsz udvari ünnepek főbb elemei közé a bevonulások, a lakomák és táncmulatságok, a tűzijátékok, valamint a lovagi tornák tartoztak. Pozsonyban 1563-ban, illetve 1572-ben valamennyire találunk példát. A korabeli ünnepélyes bevonulások – megőrizve a középkori hagyományokat is – külsőségeikben már egyre inkább az ókori Róma diadalmeneteit (triumphus) imitálták. Ennek egyik jele volt, hogy az ünnepi menet útvonalán megjelentek az antik mintára készült diadalkapuk. Ezeket rendszerint csak az adott bevonulásra emelték, vagyis ideiglenes (efemer) építményeket kell elképzelnünk, amelyeket fából ácsoltak és drapériával vontak be, a valódi épületekre emlékeztető felületi festéssel, illetve olykor domborműveket, szobrokat imitáló dekorációval láttak el...erre az alkalomra egy ideiglenes

hajóhidat építettek a Dunán, amelyet növendék fákkaal szegélyeztek. Ennek a két végén állították fel a diadal - íveket, amelyeken át Miksa bevonult Pozsonyba. Egy beszámoló szerint a két nagyszerű kapu úgy nézett ki, mintha márványból épült volna. A diadalívek felső zónáját (attika) a hatalmon lévő uralkodó, I. Habsburg Ferdinánd (1526–1564), illetve a leendő király (Miksa) és királyné (Mária) címerei díszítették. A két építmény munkálatainak irányítását egy itáliai mesterre, I. Ferdinánd udvari építészére, Pietro Ferraboscóra (†1588) bízták. Ferrabosco a korszak egyik legjelentősebb építésze volt¹²..”

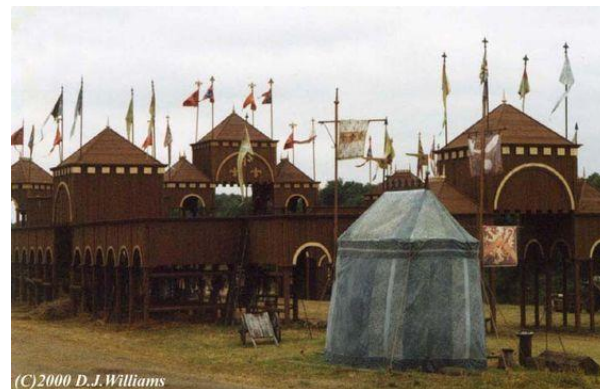

„Az ünnepeket szeptember közepén háromnapos lovagjáték zárta. E célból egy külön térséget alakítottak ki a város határában. A középkori eredetű lovagi torna a korabeli Európában az udvari ünnepek elengedhetetlen részét képezte. A magyar királyi udvarban a lovagjáték már a középkor óta jelen volt, ...A tornák mindenekelőtt a résztvevők lovagi

¹² Rubicon - 28. évf. 1-2. sz. (2017. január)

https://epa.oszk.hu/03100/03122/00002/pdf/EPA03122_rubicon_2017_1-2_038-043.pdf

erényeinek bizonyítását szolgálták...Ezenkívül különféle gyalogos küzdelmeket is tartottak, valamint olyan tornákat is rendeztek, ahol gyalogos-, illetve lovascsapatok küzdöttek meg. Utóbbihoz rendszerint egy e célból emelt, tűzijátékokkal megrakott favár, az ún. tűzijátékkastély látványos ostroma társult ...Az eseményt az új király és királyné...egy díszes emelvényről tekintették meg... a kastély tornyain több figura volt látható: egy turbánt viselő török, egy sárkány, egy nyúlhoz hasonló „instrumentum” és egy gömb...
...egy olyan párviadalt rendeztek, amely során fapalánkkal elválasztva csaptak össze a lovagok...”

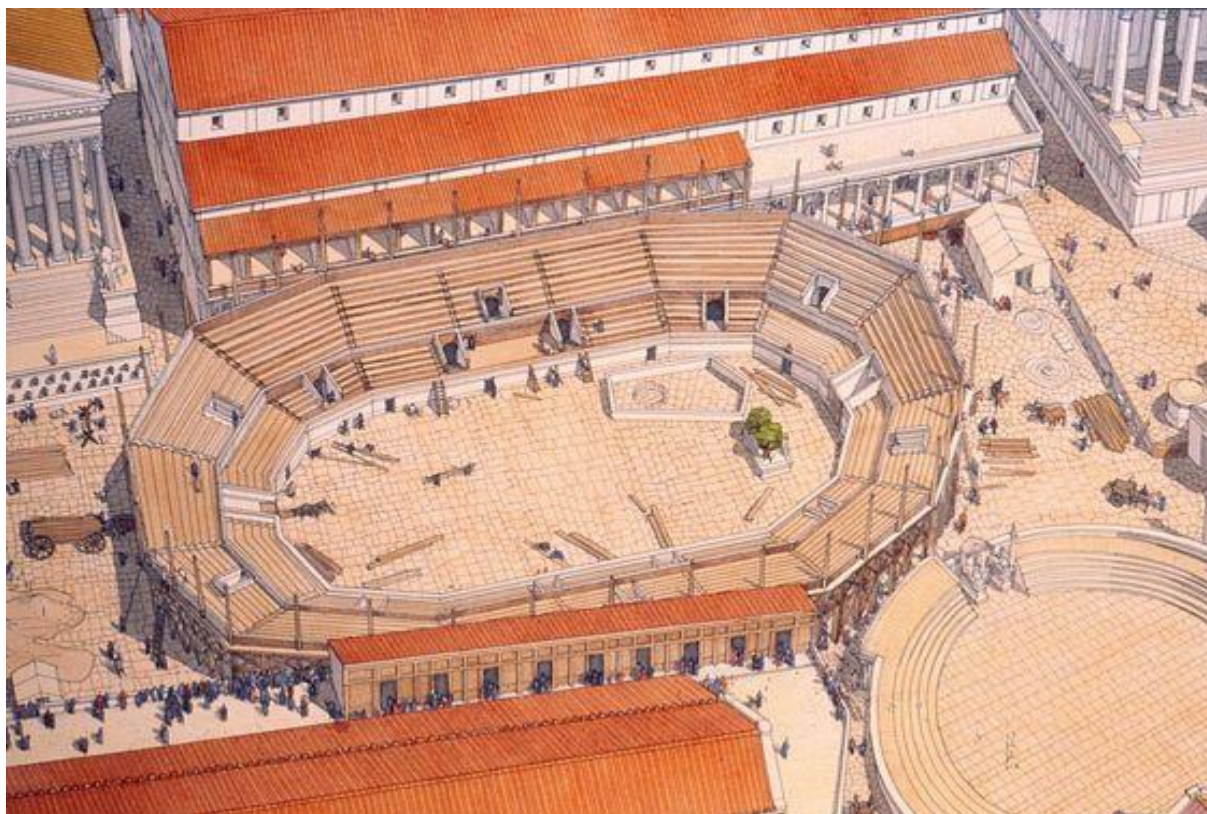
...A császár és királyi pár számára külön faállvány tartatott készen szőnyegekkel betakarva s pompásan kiékesítve. Ez állványon a császár, a királyi pár s kívülök még a szalzburgi érsek, a páрмаi herceg és számos udvari hölgy foglalt helyet és a lovagjátékok elejétől végig nézte.¹³ Mindezek bizonyítékok, hogy az újkori, rendkívül sok és színes, rendezvényeken többen több olyan fa szerkezetű állványok, díszítések, emelvények voltak jelen, amik az egész környezetet megváltoztatták egy rövid ideig. Ami addig egy megszokott hagyományos sétány, út, utca volt azt hirtelen szőnyegek lelogatásával, ideiglenes homlokzati falakkal létrehozott útvonalat alkotott. A fent említett emelvények csupán egy esemény töredéke, olyan alkotások melyek betekintést engednek a régi idők hangulatába egy-egy ilyen ünnepkor.

Ideiglenes ókori színházak

“A latinósított Amphiteatron fogalom, amelynek első említése Augustus császár korából ismert, “kettős színházat”, vagy másképpen “két félből álló színházat” jelent, az épület ugyanis két klaszrikus színház (theatron) félkörét egyesíti egy nagy ovális alakká. Az építéstörténészeket ámulatba ejti, hogy az amfiteátrum gyakorlatilag már a Kr.e.I. században elnyerte végleges formáját és ezért feltételezik, hogy előzményként a Kr.e.III. században olyan fa konstrukciónak kellett létezniük, amelyeket a játékok idejére vásártereken felállítottak, majd lebontották...a római Mars-mezőn emelt amfiteátrum építéséig csak a Forum Romanum ideiglenes faépítményeiben tartottak játékokat... Nero 57-ben ismét faarénát építtetett, amely azonban

¹³ Rubicon - 28. évf. 1-2. sz. (2017. január)

https://epa.oszk.hu/03100/03122/00002/pdf/EPA03122_rubicon_2017_1-2_038-043.pdf

*néhány évvel később megsemmisült a nagy, pusztító tűzvészben. Végül a Flaviusok, Vespasianus és Titus császár uralkodása idején megépült a Colosseum.*¹⁴

Csupán megjegyzésként az a rengeteg famennyiség, ami egy hasonló szerkezethez szükségeltett, elképesztően sok volt. Középkori templomok komplexebb kupola tartószerkezetei esetében is volt, hogy erdőket vágtak ki, amit - ha valami miatt megsérült, megfáradt- folyamatosan cserélni kellett.

A 20. században fellelhető átmenetiség képviselése egy példa megemlékezésével

Az 1970-es oszakai expón megépített „Fuji Group Pavilion¹⁵” és az amerikai pavilon¹⁶ szerkezete felfújható üvegszál erősítésű anyagból készült. Az egyik egy lapos lefedést, másik pedig egy hordó formát imitált, levegőgerendákat használva tartószerzetként. A többi szerkezet közül a kettőt kiragadva kifejezetten a kiállításra szánták megépíteni és röviddel a vége után elbontották. „Az épületek többsége ideiglenes, és az esemény után lebontják” - írja a Wikipédia a világkiállításokról (beleértve a fent említettet). A Yutaka Murata által tervezett pavilon, a világon a legnagyobb levegővel felfújt, felállított szerkezet. Alapja ovális, átmérője 50 méter. Egyetlen gerenda tömege körülbelül 4 tonna volt, ami 5 napot vett igénybe, hogy felfújják.¹⁷

¹⁴ Wolfgang Behringer: A sport kultúrtörténete - 69. oldal

¹⁵ <https://kawa-struc.com/expo70-2/?ref=langen>

¹⁶ <https://www.bie-paris.org/site/en/blog/entry/expo-1970-osaka-the-story-of-japan-s-first-world-expo>

¹⁷ <https://www.tensinet.com/index.php/projects-database/projects?view=project&id=3765>

Ideiglenesség napjainkban

Elsősorban, röviden hadd említsek néhány környezetünkben fellelhető példát, a teljesség igénye nélkül. Debrecen városában gyakori évente többször is, de legfőképpen karácsony és újévhez közeledve az, hogy a város szolgáltató, bérbe ad a vállalkozóknak olyan házacskákat, amikben majd tudják árulni termékeiket az ünnepek alatt. Ilyen csoport sorakozik minden évben a Kossuth téren, végig a sétáló utcákon is. Ezek szerkezetileg “majdnem előregyártott” elemek. Kisteherautón érkezve, gyakorlatilag kész falpanelek egymáshoz illesztésével összeállítható.

Ugyanakkora energiabefektetéssel pedig a szezon után ezeket elbontják és raktárba szállítják, hogy újabb eseményeken is felhasználhassák őket.

A fontosabb események közé tartozik a karácsonyi vásár, mihály napi vásár (amikor egy teljes utat foglalnak el az árusok), gasztró szervezésű események, fesztiválok.

A fesztiválok közül a Campus fesztivál a legnagyobb, legtöbb főt befogadó, valamint a legizgalmasabb programokat nyújtó esemény. Több mint százezer ember látogat ide. Minden

létrehozott szerkezetet a fesztivál után össze kell pakolni és elszállítani, nyomot nem hagyva a területen. Erre különösen odafigyelnek a szervezők is, leterítve, kiváltva egyes elemeket, hogy úgy hagyják a területet, ahogy azt átvették. Minden felállított elem, könnyűszerkezetes: színpadok, a családok számára létrehozott sátrak, játszóterek, ülőalkalmatosságok, kávézók, bisztrók, valamint a résztvevők sátoztábora (sátortelep).

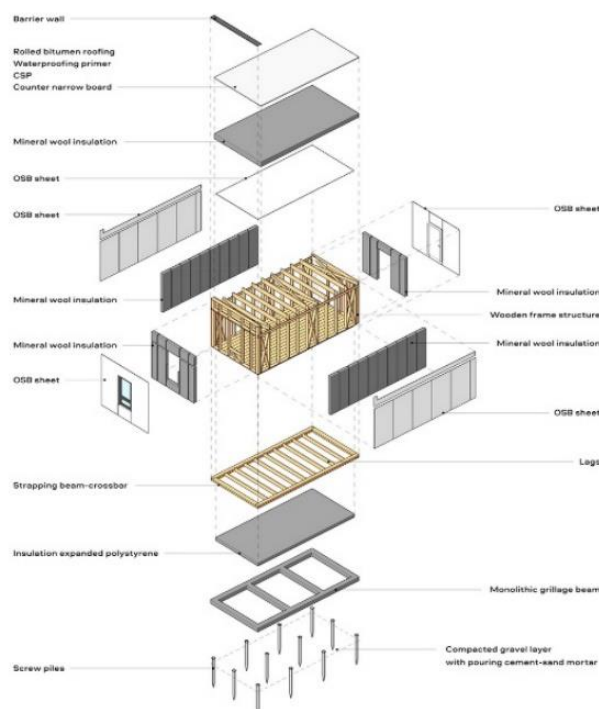
Ha a mai fesztivál építészetre gondolunk, minden csupán rövid ideig tartó működést mutat. Ezen kategórián belül kizárólag azokat tartom a dolgozat részének, amik valamilyen funkciót szolgálnak ki. Ilyenek a sátrak, színpadok, lelátók, lounge-ok, közösségi terek. Nem tartoznak bele az installációk, szobrok, különálló – gyakorlati funkciót ki nem szolgáló – alkotások.

Ideiglenes, de méltóságteljes – RE: UKRAINE menekültszállás

“A balbek bureau a RE: UKRAINE moduláris városrendszert fejlesztette ki a menekültek számára, és a menekültkrízis enyhítésére. A fő feladat, amit magunk elé tűztünk, az ideiglenesen kitelepített ukránok tisztességes életvitelének fenntartása. Az ember házát el lehet

venni, de a méltóságát soha. Elemeztük az ideiglenes telepek fejlesztésével, építésével és fenntartásával kapcsolatos világméretű tapasztalatokat, és olyan rugalmas rendszert fejlesztettünk ki, amely a különböző típusú terepviszonyokhoz, domborzati formákhoz és településsűrűséghez igazítható.”¹⁸

Egy olyan tervezési folyamat, mely a menekülteknek állandó szállást, életteret tud biztosítani. Gyakorlatilag egy modul, mely négy funkciót tölt be: lakó, konyha, szaniter, nyilvános.

Egy modul hasonlít egy konténer formájához, fa tartószerkezettel rendelkezik belül, melyre ásványgyapot hőszigetelés kerül, amit OSB táblák fednek le, mérete: 6,6x3,3 méter.

Többféle formát tud öltetni a rendszer, készültek tervek kifejezetten közösségi funkciók betöltésére, ilyenek a társasházak

(több méretben), vagy egyedülálló elemek közös nyilvános blokkal.

Shigeru Ban - Refugees architecture¹⁹

Shigeru Ban egy japán építész, aki arról vált híressé, hogy humanitárius okokból tervez olyan ideiglenes és fenntartható épületeket, amelyek segítik a menekültek és a természeti katasztrófák áldozatainak teherviselését és ideiglenes elszállásolását. „*Legismertebb, szinte márkanévvé vált*

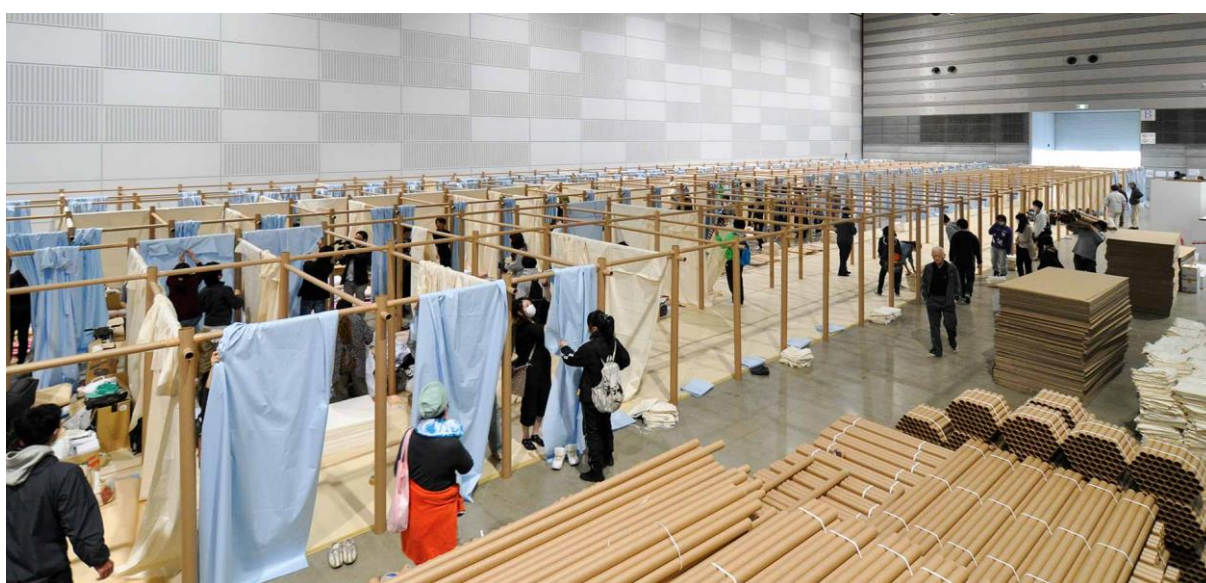
¹⁸ <https://epiteszforum.hu/ideiglenes-de-meltosagteljes--re-ukraine-menekultszallas>

¹⁹ <https://www.archdaily.com/489255/the-humanitarian-works-of-shigeru-ban>

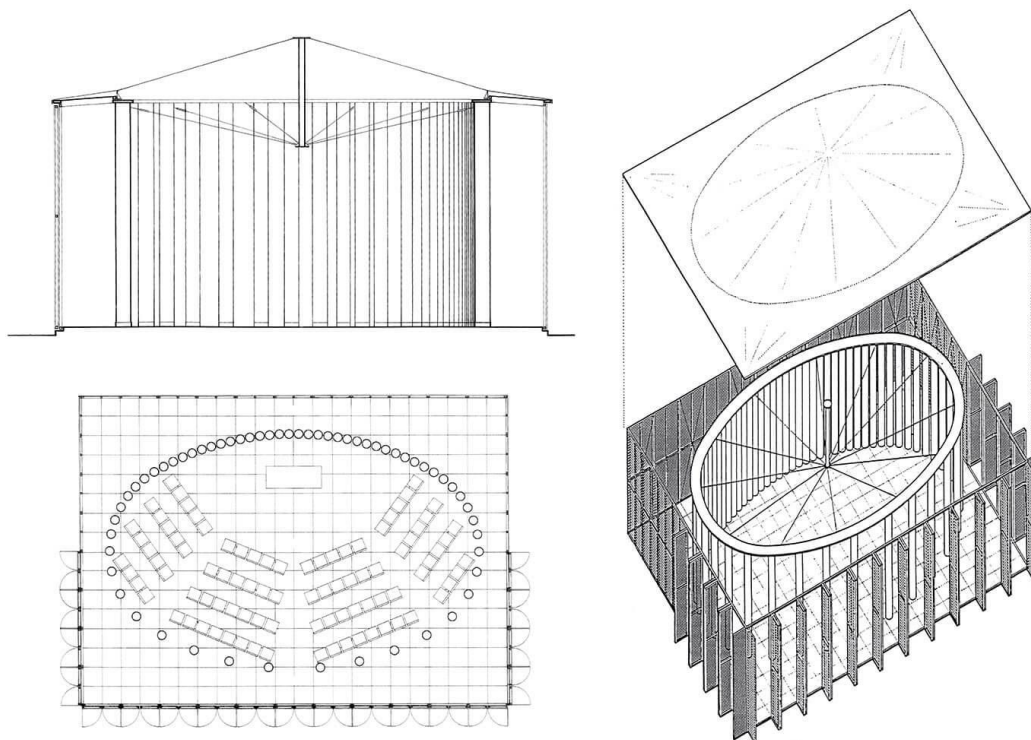
újítása a papíryanagok és szerkezeti elemek felhasználása volt, eleinte kisebb installációkban és ideiglenes lakóházakban, majd egész épületek, templomok, sőt csarnokok építésében. A fánál jobb szerkezeti tulajdonságokkal és ellenálló képességgel bíró papír teljes egészében újrafelhasználható, és gyakran eleve ilyen forrásból származik, valamint gyakorlatilag a világon mindenhol olcsón hozzáférhető - ezért is vált a katasztrófákra adott építészeti válaszok fontos alapanyagává”.²⁰ Ő a "refugee architecture" területén végzett

innovatív munkájáról ismert. Kifejezetten papír és karton felhasználását alkalmazza nagy minőségű, alacsony megvalósítású menedékek létrehozására, amelyek olyan menekültek, áldozatok számára nyújtanak hajlékot, akik valamiféle katasztrófában elveszítették otthonukat. A példák közé tartozik Rwanda, Haiti, Törökország, Japán és sok más. Az elkészült épületek nemcsak egyéni, hanem közösségi formákban is jelentkeznek. Ezek templomok, múzeumok, tömeges szállások, átmeneti kórház, kiállítási termek, stúdiók, könyvtárak.²¹ A tervező már 1989-ben adott ki olyan munkát (Paper arbor), amely a papír alapú építészetet pedzegette.

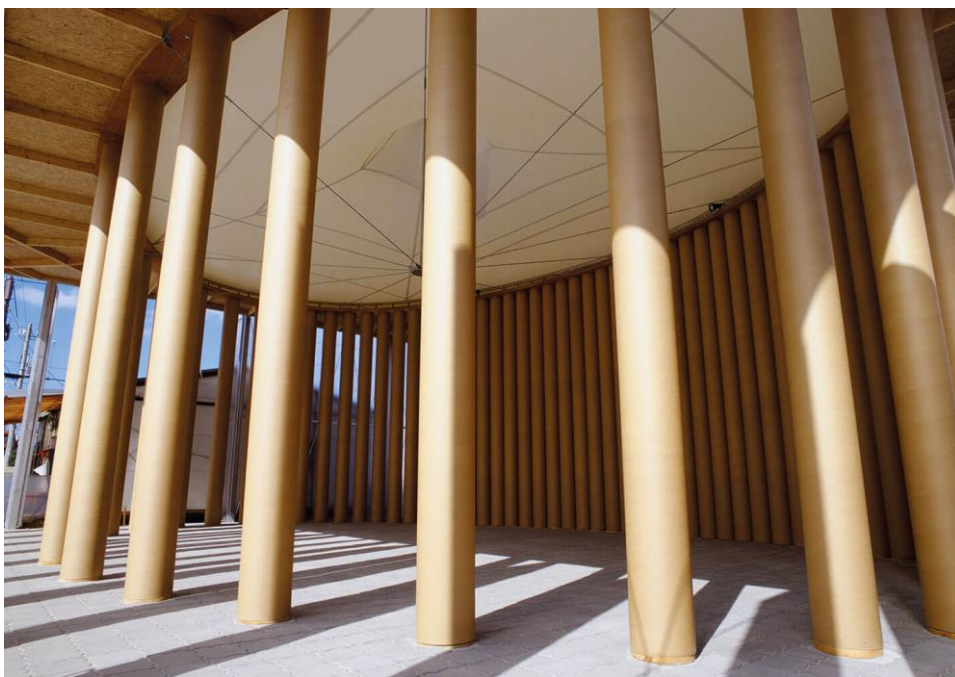
²⁰ https://magyarnarancs.hu/kepzo_muveszet/templomok-papirbol-80063

²¹ https://shigerubanarchitects.com/works/?_work=paper-tubes

1995-ben ideiglenes családi házakat hozott létre a kóbei (Japán) földrengést szenvedett lakosai számára.

Fő tervezési elve arra épült, hogy az egyszerű tervek alapján bárki feltudja építeni az adott házat, megfelelő szigetelést nyújtson, hogy azután könnyen szétszedhető és újrahasználató legyen. A házak alapjaként homokkal töltött sörrekeszek szolgáltak és a falak papírcsövei a gerendaházak utánzatát keltették, tetejük ponyva anyagokból volt összeállítva. A magyarnarancsnak²² adott interjújában így nyilatkozik Bán a már sajátjának nevezett építészetről: „Szerintem nincs igazán elmozdulás, hiszen az építészek most is elsősorban gazdag és privilegizált klienseknek dolgoznak, én pedig korábban is foglalkoztam kiszolgáltatott

²² magyar hírlap

közösségekkel, és a katasztrófák után javarészt most is egyedül csinálom ezt. A világon egyre több a krízisjellegű esemény, de a kezelésükben a kormányok és a hatóságok dominálnak, amelyeket érthető módon nem érdekel az építészeti minőség. Így a megoldások rendszerint gyártó vagy kivitelező cégektől érkeznek, előregyártottak, tömegesek és ipari léptékűek, nem számít a kinézetük, csak a minimális funkciók teljesülése. Ezzel szemben az építész tervezők a gyakorlatiason túl szép dolgokat is tudnak csinálni, ami a katasztrófákat átélő áldozatok számára fontos lehet... Engem csak az azonnali reakció érdekel, hosszú távú megoldásokkal nem foglalkozom. Arra mindenhol megvannak az építészek és az eszközök, többnyire elég jók is, így már nincs szükség a munkámra. Ahol nincsenek építészek, az a legelső időszak, az első lépések... az én munkám minden katasztrófa esetében a teljes megoldásnak csak a töredéke.”²³Az építész a kartoncsöveket, „papiroszlopokat” elsősorban papírgyártó üzemektől, vagy egyéb ipari forrásokból szeri be. Ezek többnyire fellelhetők a súlytott településeken is, közel hozzájuk, ha pedig szállításra kerül a sok, nem okoz gondot az elemek könnyedsége miatt. Mivel ezek a munkák mind önkéntes tevékenységek, ezért az építész önmaga dolgozik ezeken, „a fizetett alkalmazottjaim esetében nem engedhetem meg magamnak, hogy ingyenmunkákon dolgozzanak.”

Velencei biennálé

A Velencei Építészeti Biennálé a világ különböző országaiból érkező építészeknek és tervezőknek ad lehetőséget az építészeti gondolatok, művek és koncepciók bemutatására. Ez a rendezvény nem csak az építészetet népszerűsíti, hanem a kulturális sokféleséget és a tervezés sokféleségét is ünnepli. Kétévente rendezik meg Velencében, Olaszországban. Az első

²³ Portré+Interjú Templomok papírból Shigeru Ban építész

biennálé 1980-ban került megrendezésre. Az eseménynek központi része a Giardini-díszkert, ahol különböző országok építészei saját pavilonjaikban mutatják be munkáikat. Jelenleg több mint 60 országrészt vesz a biennálén, mindenki saját nemzeti pavilonban. Minden biennálénak van egy tematikus kiállítása, amelyet a velencei Építészeti Biennále kurátora választ ki. A tematikus kiállítás célja, hogy fókuszot adjon az eseménynek és meghatározza az építészeti párbeszédet. Nemcsak kiállításokból áll, hanem teret ad építészeti vitáknak, konferenciáknak, előadásoknak és műhelymunkáknak is. A cél az, hogy összehozza az építészeti közösség különböző résztvevőit. Sok látogatót vonz, nemcsak szakembereket, hanem az érdeklődő közönséget is. Az esemény fontos a közvélemény formálásában és a közbeszédben. A kiállítás májustól tart októberig így a különböző országok által felállított pavilonok, építészeti elemek, történetek lebontásra kerülnek október után. Ezt általában a saját ország (aki felépítette) végzi el, ilyen szempontból határozottan képviseli az átmeneti vonalat. Rendkívül fontos ebben az esetben, hogy minden megépített alkotás dokumentálásra kerül, ami fennmarad az utókor számára, publikálják így nem merül feledésbe. Úgy gondolom ez egy egészséges iránya az ideiglenes felfogásnak.

La Petatera

A La Petatera ²⁴ egy arénát jelent, amelyet minden januárban állítanak fel Villa de Álvarezben (Colima állam, Mexikó), és február végén bontanak le. A nevét a petate-ektől kapja - anyagcsíkoktól - amelyek borítják és védik a guadua nevű vastag és magas nádból, valamint a környékbeli különböző fajtájú fából készült potatesz (rudak) szerkezetét. Ezeket a hordozható és ellenálló tulajdonságaik miatt használják, és sem illesztékek, sem kötőelemek nem tartják őket, hanem kizárólag ixtle nevű kötélpontok. Bár eredete 1658-ban keletkezett, amikor megalapították a San Felipe de Jesús-i (Colima védőszentje) ünnepeket, a legkorábbi

²⁴ <https://www.archdaily.cl/cl/02-334456/la-petatera-en-mexico-una-plaza-de-toros-temporal-de-madera-cuerdas-y-petates>
https://www.topworldimages.com/La_Petatera.htm

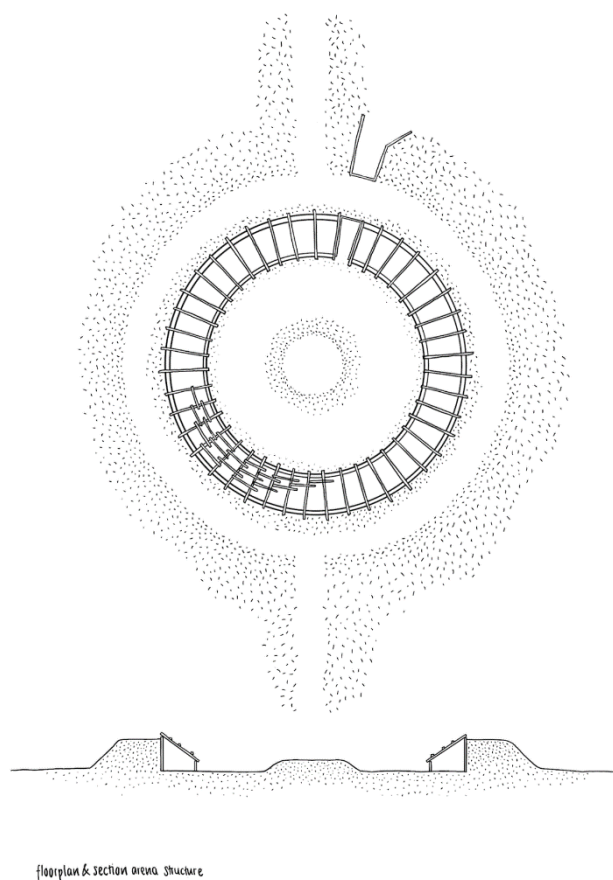
ismert dokumentáció 1854-ből származik. Napjainkban 5000 néző befogadására képes, és körülveszi a kör arénát, melynek átmérője mintegy hetven méter. Az építészeti egységet bikapadok és istállók egészítik ki, amelyeket ugyanazokkal a módszerekkel és anyagokkal készítenek, mint a bikaviadal arénát.

Februárban, immár 1857 óta, Colima falu körülbelül 30 lakója 6 hétig felállít egy hatalmas, 5000 m²-es szerkezetet, beleértve a loge-ket és lelátókat, amely több mint 5000 embert képes befogadni. A mű - nemzeti művészeti emlék és Mexikó szellemi kulturális örökségének része - áll a vallási és világi ünnepek alatt San Felipe de Jesús tiszteletére, és helyet ad a hagyományos bikaviadalnak.

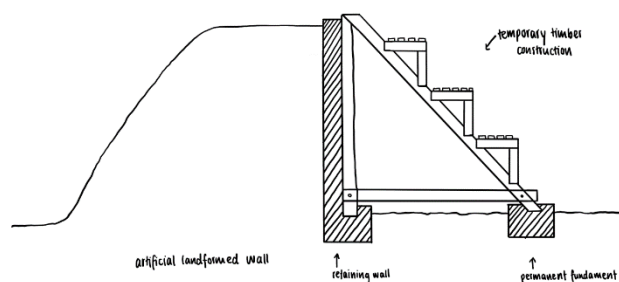
Az épület földrengésálló építési rendszere ősi eredetű, indián származású, és fakarika, kötelek, néhány szög és petates (szőnyegfedés) felhasználásával valósul meg. Egy hónap üzemelés után az időszakos szerkezet egy nap alatt bontódik le. Már 160 éve struktúrája fokozatosan formalizálódott, hogy hatékony építészeti alkotássá váljon, amely egy rugalmas vázlat, jól reagálva a térség földrengéseire, miközben magas stabilitást biztosít. A használt faanyagok helyiek, és kötegekkel és támasztó szögekkel vannak egymáshoz rögzítve. Desiderio Contreras, a felelős építész szerint, az építkezés a központi körvonal tervezésével kezdődik, amelynek a becsült átmérője körülbelül 60 méter. A lelátókat 70 részre osztják "2,5 méter széles és 3,5 méter mély, 9 méter hosszú, ahol 70-80 ember elfér, így a kapacitása átlagosan 5000 fő". Minden szakasz 2000 m² területet foglal magában.

Contreras hozzáteszi, hogy "minden részleget ellátó vállalkozónak 7 horog, 9 lemez, 56 sarok, 7 szárny, 7 tábla, 2 deszka és 16 pólya, mindenféle fafajtából, valamint 36 szőnyeg, kötél, ixtle, otate vagy bambusz, szögek és horog szükséges". A szerkezet burkolata petatekből készült, ezek fonott pálmalevelekből származó szőnyegek, amelyek adják az épület nevét. A bikaviadal-aréna a Villa de Álvarez városában található, az út mentén Minatitlán felé, a Városi Temetővel szemben.

FS20, Arena, Project, by Group 26 - Kung Fu Arena²⁵

Az iroda tervezett egy kung fu arénát, amit kettő részből (eltérő időben) valósítottak meg. Az egyik egy földmunkával előállított „fal” (dombocska), mely a földből nő ki és körülöleli az üres teret. Ennek belső részére a második alkalommal ideiglenes fa lelátókat, lépcsőket terveztek, ahol a körbe rakott lelátók közepén helyezték el az aréna helyszínét. Nyáron versenyeket

és eseményeket rendeznek a helyen, tél előtt pedig elbontják a faszerkezetet. A következő lépés az, hogy részletesebben megvizsgáljuk a szerkezetünk felépítését, és pontosan hogyan találkozik a talajjal, figyelembe véve olyan kérdéseket, mint a fa penészesedésének megelőzése és a statikus szerkezet. Az alkotóelemeket elraktározáskor az időjárástól védett helyen tartják, hogy megmaradjon a következő évre is.

²⁵ <https://studiotomemersonfs20.tumblr.com/post/614038707349209088/fs20-arena-project-by-group-26-kung-fu-arena-in>

Assemble iroda által megvalósított ideiglenes, kulturális, közösségépítő projektek

Az elhagyott benzinkút építészeti átalakítását, melyből az Underhill's karneváalterem létesült Clerkenwellben, az Assemble tervezte és valósította meg 2010-ben. Tervezői arra figyeltek fel, hogy a környéken sok elhagyott benzinkút áll, felhasználás nélkül, ezért egy olyan projektet találtak ki, ami a közösség számára építő és összekötő hatást jelentett, egy mozitermet. „Oldalfalait” fellelhető használt tárgyak szétszedéséből készítették el, közösen a környékről önkéntesekkel és különböző foglalkozású személyekkel együtt. A projekt a meglévő kocka alakú épületet tervezte használni előcsarnokként, és a benzinkút tetőit az előadóterem tetőiként használni. Az előcsarnokot újrahasznosított bútorok felhasználásával alakították ki, beleértve egy kis bárt egy hagyományos pattogatott kukorica géppel.

Ez a terv ismerteti az ideiglenes építészet jellemzőit, beleértve a mobilitás, rugalmasság és fenntarthatóság vonatkozásait. Ugyanakkor hangsúlyozza szerepét a színházi funkció terén, mivel az alkalmazható a kultúra és művészet népszerűsítése mellett a helyi közösség integrálására is. Ez az integráció nem csak az elkészült objektumon keresztül lehetséges, hanem az összes résztvevő kreatív együttműködése révén az egész beruházási folyamat minden szakaszában. A kortárs ideiglenes építészet széles körű lehetőségeket nyújt a tervező kreativitásának, és projektjeinek megvalósítása jelentősen átalakíthatja az urbanus tér érzékelését, sőt serkenetheti a gazdasági fejlődést.

"A Nagy Csúszda" egy ideiglenes szerkezet volt, amit 2013-ban építettek a Stratford Rising Festival központi elemeként. A fesztivál jelszava a "Játék" szó volt, amit az Assemble építészeti módon értelmezett, egy gyermekcsúszda témájának variációját létrehozva.

Egy nagy fa építmény jött létre a Theater Royalral szemben. Az építkezés kétoldalú volt. Az egyik oldalon egy széles csúszdapálya volt, a másikon pedig lépcsők, melyek nemcsak a csúszdákhöz vezettek, hanem szolgáltak színházi előadások nézőtereként is. A csúszda felületét farostlemez borította laminált márványmintával, ezzel könnyed hatást kölcsönözve az egész alkotásnak.

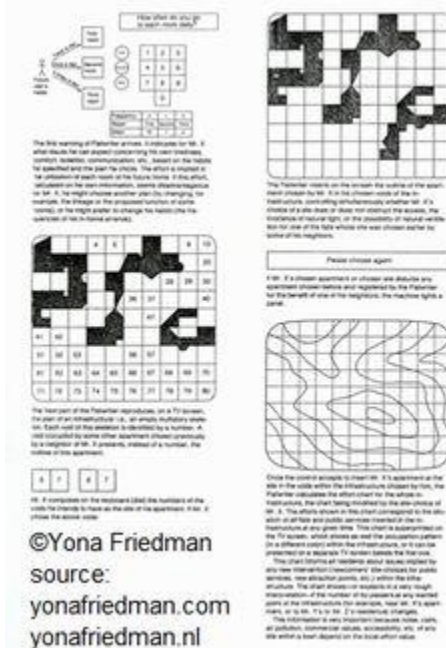
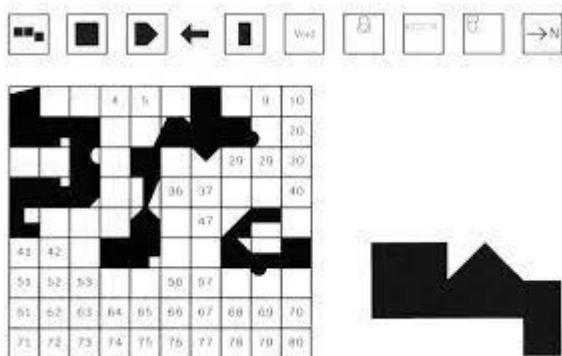

Az ideiglenes fa építmény a Tudor Színház klasszikus ötletét és a sportcsarnokot akarta ötvözni. A készítők analógiát állítottak fel a színházi előadások és a futballmérkőzések között. Az építészet szempontjából egy stadionra jellemző formát választottak, ahol a nézőtér kétoldali elrendezése egy színpad érzetét kelti. A kialakított színpad hosszúkas formával rendelkezett, a földszinten helyezkedett el, és vonalakkal volt bejelölve, amelyek a játékteret idézték. Ez a tér nemcsak színházi előadások során történő használatra szolgált, hanem arra is tervezték, hogy ösztönözze az embereket az események után aktív tevékenységre.

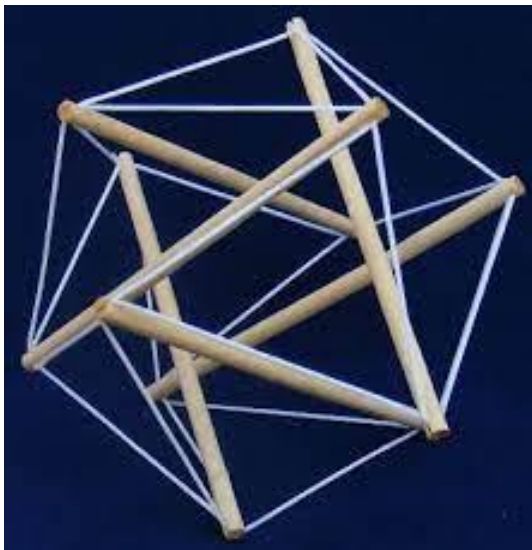
Egy rövid zárójel erejéig hadd említsek meg néhány olyan témát, amik új ágakat jelenthetnek az ideiglenesség témájában, habár lecsupasztva nem ez az elsődleges mondanivalójuk.

Yona Friedman²⁶ munkája szempontjából az ideiglenes építészet kiemelkedő és inspiráló alakja volt. Friedman életműve arra ösztönöz bennünket, hogy gondolkodjunk új módon az építészet és az épített környezet tervezése kapcsán. Ő nemcsak támogatta az ideiglenes és könnyen összeszerelhető szerkezeteket, hanem meg is tervezte őket. Az egyik legismertebb munkája a "Flatwriter" volt, amely egy olyan hordozható és ideiglenes szerkezet, amely lehetővé tette az emberek számára, hogy saját lakásukat és közösségi tereiket alakítsák ki a városi környezetben. A "Moving City" (Mozgó Város) Yona Friedman ikonikus művének címe. Ez a mű többek között az urbanizáció és az építészeti tervezés új megközelítéseit tárja fel. Az alapötlet az, hogy a városok és épületek lehetnek olyan rugalmasak és mobilitást lehetővé tevőek, hogy az emberek szabadon alakíthassák a várost és az épített környezetet az igényeiknek megfelelően. Bár az ökológia az elsődleges tervezési szempontja és célja, viszont az elkészített

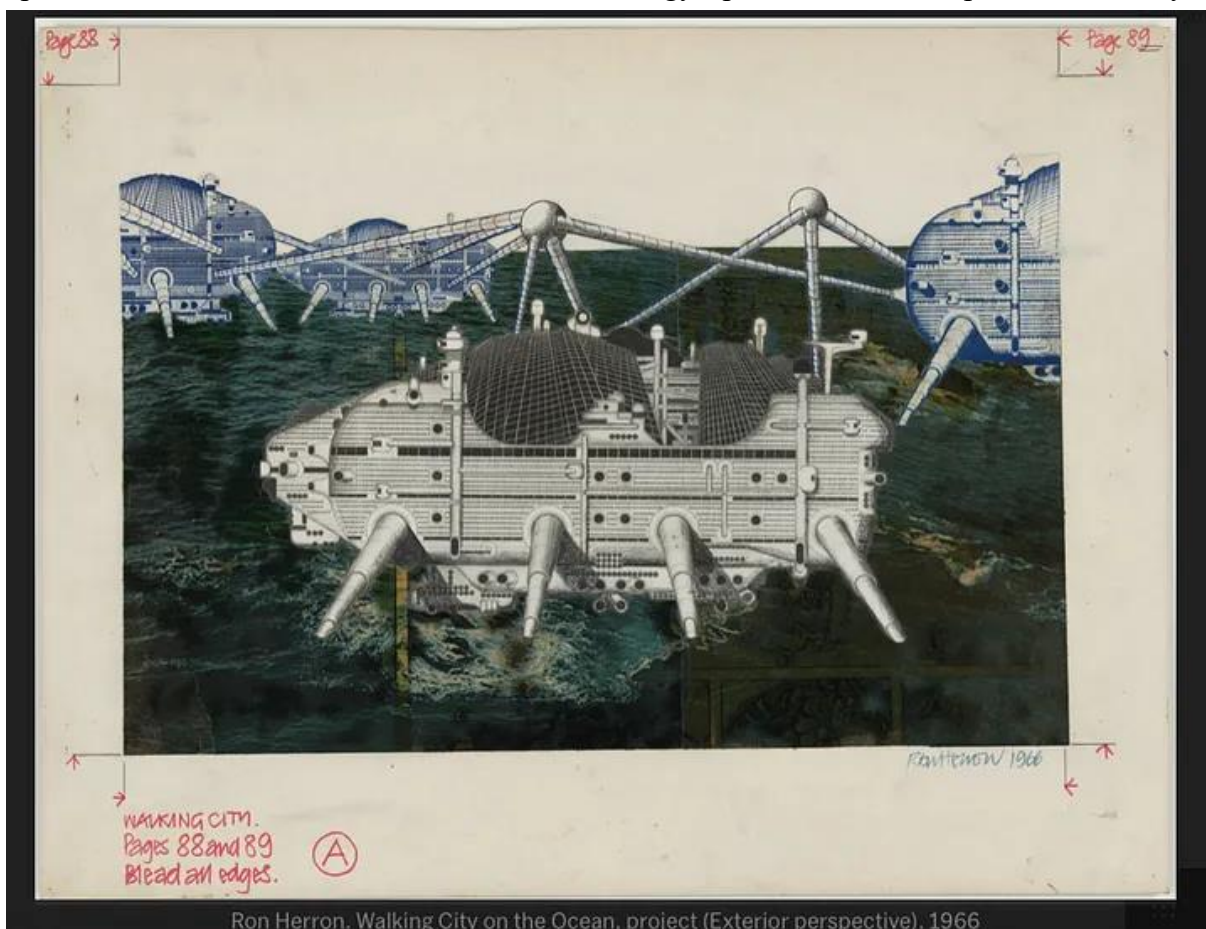
²⁶ <https://architectuul.com/architect/yonafriedman>

könnyűszerkezetes, lehatárolt terek, bárhol alkalmazhatóak lehetnek, újra és újra.

A "tensegritynek" ²⁷(feszültség és integritás) számos olyan jellemzője van, amelyek vonzóvá teszik az építőipari alkalmazások számára. Például néhány állvány és kábel segítségével sok teret lehet "befogni", és ez igen gazdaságos építési technikát tesz lehetővé. Ezeket az állványokat és kábeleket könnyedén el lehet juttatni az építkezés helyszínére, ahol a részeket valamiféle "csináld magad" készletként lehet összeszerelni. A tensegritás moduláris szerkezete alkalmasnak tűnik hatalmas építmények, például kupolák és hidak létrehozására, a kábelek használata pedig rendkívül ellenállóvá teszi ezeket az építményeket, és nagyon alkalmasnak mutatkozik a természeti katasztrófák, mint például földrengések és hurrikánok okozta erőszakos támadások ellen.

Az átmeneti állapot nem állandó, mely kifejezés szoros összefüggésben van a mobilitással is építészeti értelemben. Persze nem azt állítom, hogy épületeink minden percben, bármilyen

Ron Herron. Walking City on the Ocean, project (Exterior perspective), 1966

²⁷ <http://www.tensegriteit.nl/e-architecture.html>

gondolat hatására odébb löketők legyenek, hanem időbeli lehatároltságban mozogjon felhasználásuk. A következő megemlékezésben a változás, pillanatnyi, vagy éppen egy-két hétnyi állandóságot váltja fel a dinamika. Ron Herron és az Archigram “A Walking City”²⁸ című utópisztikus kiadásukban egy olyan építészetet képzelt el, melyben mindenkinek elé helyezte az embert. Olyan akartak tervezni, ami nem statikus, inkább dinamikus. Ezek a hatalmas robotok mászkáltak a földön, vízben, ott mentek át, ahol szerettek volna, ha pedig összegyűltek átjárókat hoztak létre egymás kapszulái között, új várost alakítva. Természetesen túl idealizálnak tűnik a kép, viszont a mögöttes elgondolás rendkívül érdekes témát vet fel: mi történne, ha saját életterünkkel együtt vándorolnánk? Élettér marad, környezet változik. „...a témák - amiket munkájában kezdetektől fogva hangsúlyoz – egyre nagyobb teret nyernek napjainkban a migrációs folyamatokkal és a korunkban megjelenő egyfajta modern nomadizmussal. Saját életútjából (megtapasztalta a migráns létet) következik, hogy ötletei és mély elhivatottsága egy emberi építészeti és társadalom iránt saját, egzisztenciális tapasztalatain nyugsznak ...”²⁹ Az ideiglenesség a mű helyváltoztatásában értelmezendő.

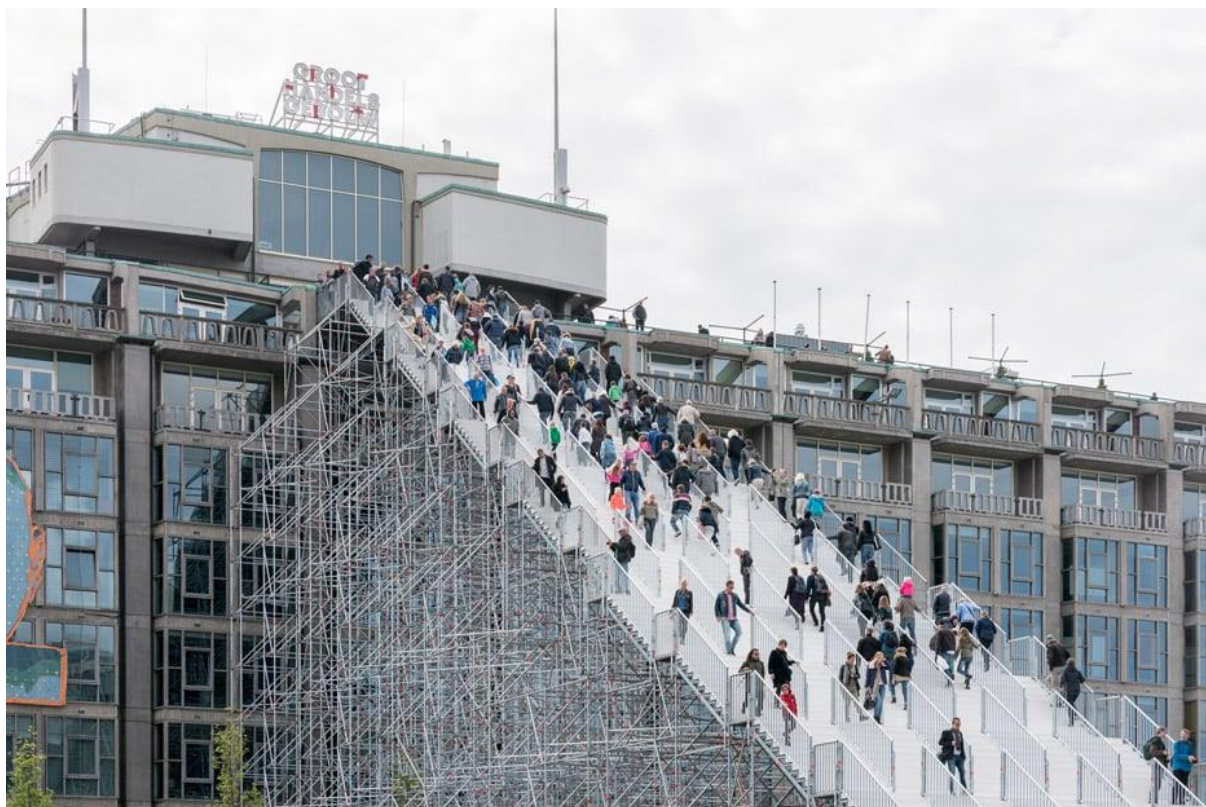
The Stairs to Kriterion, MVRDV, Rotterdam -2016

A Kriterionba vezető lépcső egy mutató a 75 éves Rotterdam újjáépítésének. Az időszaki kiállítás lenyűgöző mérföldkő a „Rotterdam ünnepli a várost!” kulturális eseményhez. Az állványzat megfelel a rotterdami központi pályaudvar szögeinek, összekötve a kortárs ikont egy történelmi emlékművel, miközben építése a város által átélt újjáépítésre utal.

²⁸ <https://medium.com/@emilyrowlings/a-walking-city-archigram-and-ron-herron-7dbf2c8fae99>

²⁹ <https://www.kiesler.org/wp-content/uploads/KP2018-PA-HUN-20180223.pdf>

A város számos izgalmas újdonsága közül a legújabb, az ideiglenes installáció lehetővé teszi, hogy a látogatók 180 lépcsőfokon felmászhatnak a Groot Handelsgebouw tetejére, ez az egyik első olyan épület, amely a városban a második világháború vége után épült, 29 méter magas és 57 méter hosszú.³⁰

"A lépcsők jelképes első lépést jelentenek városunk második rétegének jobb kihasználása felé, és ideális esetben a következő lépésben mozgólépcsőkre cserélnék" – nyilatkozta az MVRDV.³¹

A terv arra törekszik, hogy Rotterdam városát úgy szeretné jobban kihasználni, hogy a meglévő régebbi épületek (néha kortársak is részt vesznek ebben) felső, terasz, tetőtéri részét közvetlenül beköti a földszinti „honszintbe”, ezzel rendkívül izgalmas jelenetet képezve, ahol az emberek nyüzsögnek már csak a látvány izgalmatól is. Nekem a legtöbbet abban jelenti, hogy úgy old meg helyzeteket, hogy nem váj bele a város eddigi képébe, hanem ideiglenesként, átláthatóvá, transzparenssé válik.

³⁰ <https://www.mvrdv.com/projects/238/the-stairs-to-kriterion>

³¹ Deezen cikke az MVRDV alkotásáról

Pop-In, Pop-Out, Pop-Up, Omri Revesz arch.

A velencei csatorna mellé készült ideiglenes mozi, amit a VAC alapítványnak tervezett Omri (építész), összecusukható, kinyitható, nyújtható, méreteiben változó építmény.

A napközben társasági gyülekezési pontként, éjszaka pedig szabadtéri moziként funkcionáló építmény a 74. Velencei Filmfesztiválon volt nyitva a V-A-C Velencei Művészeti Biennálé 2017 című kiállításának, a Space Force Construction részeként, a szovjet forradalom 100. évfordulójára reflektálva.³²

Garage Screen Cinema / snkh studio

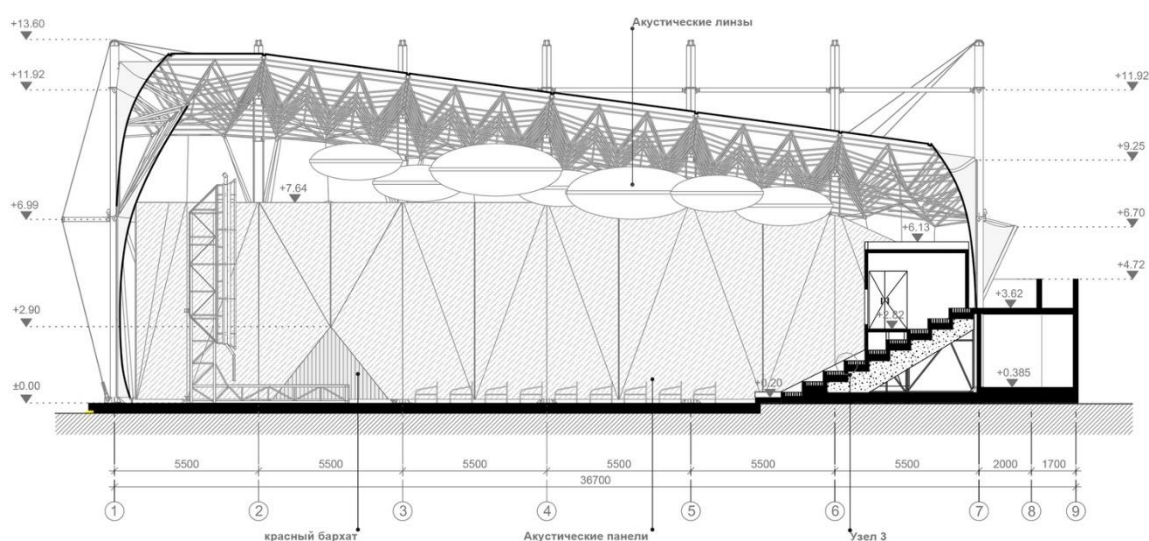
A projekt alapötlete az ideiglenes és nomád elvekből indult ki. „Azt akartuk kiemelni, hogy ez átmeneti, mulandó. Az első naptól fogva tudtuk, hogy könnyűnek kell lennie és törekenynek kell

tűnnie, falak vagy kemény korlátok nélkül, mint építőelemek... a beduin sátraktól a hagyományos nomád építészet példájaként az orosz konstruktivisták munkáiig, Renzo Piano

³² <https://www.archdaily.com/879033/pop-in-pop-out-pop-up-collapsible-street-cinema-uses-film-to-reflect-on-soviet-russia-in-venice>

korai alkotásaiig és még sokan másokig. Lehet, hogy ezek a hivatkozások, gondolatok első látásra nem egyértelműen felismerhetők, de nagyban befolyásolták munkánkat.”³³

6000 nm-es origami-féle pavilon Mexikóvárosban, MMX

Mindössze három és fél napba telt ennek az ideiglenes, 6000 négyzetméteres építménynek a felállítása a mexikóvárosi Zócalo téren, mert az MMX építészeti stúdió úgy döntött, hogy állványból és vászonból építi fel az ideiglenes tömböket.

A szerkezetek építéséhez acél állványzatot választottak, mivel úgy érezték, ez kínálja a legrugalmasabb megoldást és a leggyorsabb építési átfutási időt.³⁴

„A szerkezeti rendszert szándékosan választották ki az időbeliségre és a szükséges összeszerelési hatékonyságra válaszul” - magyarázta Emmanuel Ramirez építész.

³³ <https://www.archdaily.com/946782/garage-screen-cinema-snkh->

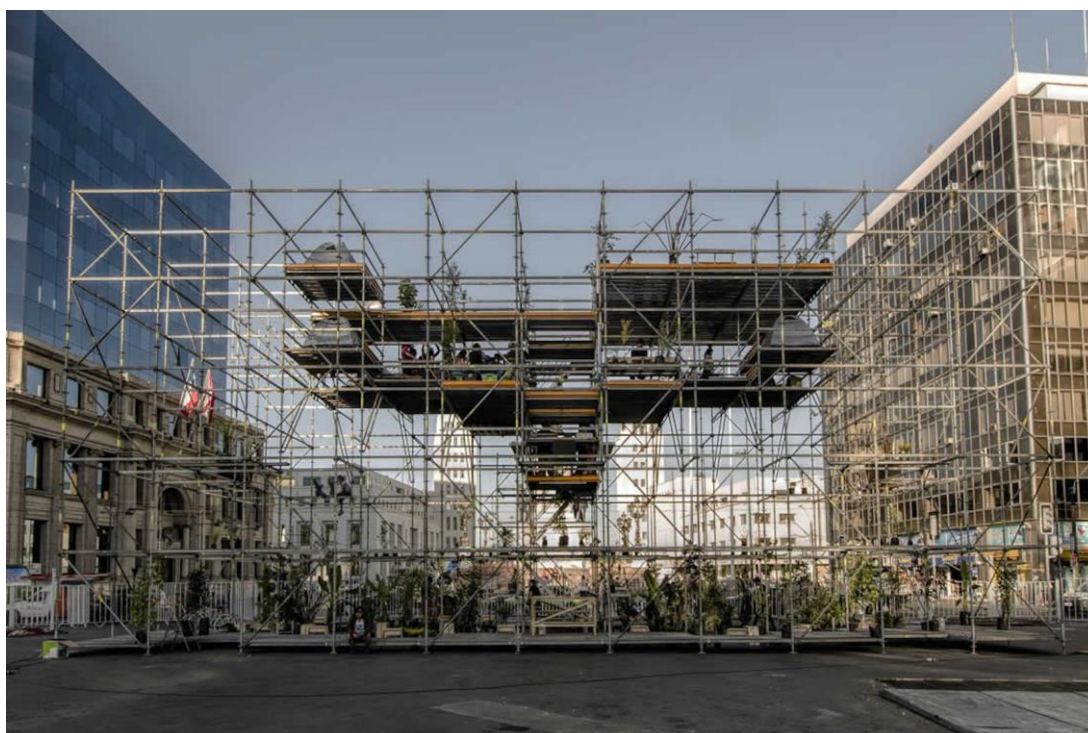
³⁴ <https://www.dezeen.com/2015/06/15/mmx-scaffolding-canvas-cluster-origami-like-pavilions-zocalo-plaza-mexico-city-feria-de-las-culturas-2015/amp/>

Így a háromszögletű állványozási stratégia az egyik egyetlen lehetőség, amellyel egy 6000 négyzetméteres szerkezet mindössze három és fél nap alatt összeállítható”³⁵-folytatta. A vásznakat úgy feszítették az állványzathoz, hogy origami alakzatokat idézzen, így láthatóbban határolta le a szerkezet a belső és külső tereket, plasztikusságot kölcsönözve a homlokzatnak (mindkét irányból). A környező utcákkal párhuzamosan és merőlegesen helyezték el hosszirányba az állványzatot, majd találkozáspontjukban egy kisebb színpadot helyeztek el, ahol többféle előadás, szónoklat kapott helyet. Ez a kis „lebegő”, áttetsző forma árnyékot nyújtott a résztvevőknek az esemény ideje alatt, amiután elbontották és minden visszakerült a kiindulási helyére. Bár rövid ideig jelent meg a téren a beépítés, a közösség szerette és a légkört is sikerült megváltoztatnia.

FAV - pavilon, Valparaíso, Chile

A FAV pavilon egy ideiglenes épület, amelyet a 2014-es Chilei Művészeti Fesztiválra terveztek és építettek Valparaíso városában, 16 napra a város főterén.³⁶

³⁵ <https://www.dezeen.com/2015/06/15/mmx-scaffolding-canvas-cluster-origami-like-pavilions-zocalo-plaza-mexico-city-feria-de-las-culturas-2015/amp/>

³⁶ <https://architizer.com/projects/fav-valparaisos-art-festival/>

Könnyű konstrukció, amely poliészter szövetcsíkokkal borított többirányú állványvázból áll, amely különböző fokú átlátszóságot kölcsönöz a térfogatnak.

A terv kétféle teret mutat be: Egy közösségit – kertként értelmezve, ahol az emberek összegyűlhetnek, szociális szféra- valamint egy privát részét az épületnek, ami a felsőbb szinteken helyezkedik el. Nappal a hely szerkezete miatt annyira átlátszó, hogy távolról a tömösebb részek láthatók lebegni a levegőben. Éjjel pedig egy nagy városi lámpaként funkcionál. Különböző szabad tevékenységeknek kívántak mindezzel helyet adni. A homlokzat burkoltsága a benne zajló aktuális eseményektől függően változik.

A teljes szerkezetet 16 nap után elbontották. Megmaradt a publikációkban, cikkekben, tanulmányokban, mindamelllett, hogy kifejtette a hatását.

Szerpentin Pavilonok

A Szerpentin Pavilonok a londoni Kensington Gardensben található, és az elmúlt két évtized egyik legjelentősebb ideiglenes építészeti sorozatát képviselik. Az első pavilont 2000-ben építették, azóta minden évben egy neves építész kérnek fel, hogy egy ideiglenes épületet tervezzen a Szerpentin Galéria mellé. A pavilonok célja, hogy új és innovatív megoldásokat mutassanak be, és reflektáljanak az aktuális építészeti trendekre és gondolatokra. Az ideiglenesség és átmenetiség fogalma alapvetően beépül a Szerpentin Pavilonok koncepciójába. Ezek az épületek csupán néhány hónapig állnak, jellemzően júniustól

októberig. Ezt követően lebontják őket, és helyükre egy új pavilon épül a következő évben. Az időbeli korlátozás miatt az építészek olyan anyagokat és technikákat alkalmaznak, amelyek gyorsan felépíthetők és könnyen eltávolíthatók. A pavilonok anyagai és szerkezetei változatosak, és gyakran kísérleti jellegűek. Az anyaghasználatban megjelenik a fa, acél, üveg, műanyag, textil és még a víz is. Például:

2002: Toyo Ito pavilonja alumínium és átlátszó műanyagból készült, ami könnyű és áttetsző megjelenést kölcsönzött neki.

2015: Selgas Cano egy színes, ETFE fóliából készült pavilont tervezett, amely átengedte a fényt, és élénk, játékos karaktert adott az épületnek.

2019: Junya Ishigami pavilonja vékony, hullámos tetőlemezből készült, amely mintegy lebegni látszott a levegőben, finom és törékeny megjelenést kölcsönözve.

A pavilonok funkciójukban is átmenetiek és sokoldalúak. Gyakran szolgálnak kiállítóhelyként, rendezvénytérként, vagy egyszerűen csak találkozási pontként a látogatók számára. Az ideiglenes szerkezetek lehetővé teszik, hogy az építészek kísérletezzenek a térhasználattal és új, kreatív megoldásokat próbáljanak ki. A pavilonok gyakran interaktívak, lehetőséget adva a látogatóknak, hogy közvetlen kapcsolatba lépjenek az építészettel. 2000-ben Zaha Hadid tervezte az első pavilont (Serpentine Sackler Gallery), egy futurisztikus, íves szerkezetet, amely azonnal nagy figyelmet keltett, majd 2016-ban Bjarke Ingels Group

(BIG) pavilonja egy ívelt téglafalat idézett, amely különböző szögekből nézve más-más formát öltött. Hatásuk széles sávot érintett.

A Szerpentin Pavilonok sorozata rámutat arra, hogy az ideiglenes építészet nem csupán praktikus megoldásokat kínál, hanem lehetőséget teremt az építészeti kísérletezésre és az innovációra. Az évenkénti váltakozás és az építészek sokszínűsége biztosítja, hogy minden évben új perspektívából közelítsenek az ideiglenes építészet kérdéséhez, így folyamatosan friss és inspiráló marad.

Burning Man Fesztivál

„Around the world our gatherings, cities and projects come to life and then disappear without a trace; what matters is not the physical but the human infrastructure.”³⁷

A Burning Man Fesztivál egy évente megrendezett esemény, amelyet az Egyesült Államokban, a Nevada sivatagban tartanak. Itt az alkotás, az önexpresszió és az önkifejezés különféle formái kerülnek előtérbe, a fesztivál területén számos művészeti installáció, színpad, játszótér és egyedi alkotás található. Nevét a fő attrakcióról, a hatalmas fafiguráról kapta, amelyet az esemény utolsó napján égbe emelnek.

A fesztiválon elkészült alkotások közül némelyik építészet kategóriába sorolható, valamint használható is (nem csupán szobor). Egy különleges folyamat, ahogyan az építő anyagokat kiszállítják ilyen távolságokra is, valamint az a nagy sokaság összegyülekezése értékelésre méltó.

Az ideiglenes állapot a fesztiválon úgy nyilvánul meg, hogy az építők és tervezők az alkotás megépítése után felgyűjtik az egészet. Számomra ez több szempontból taszító, egyet említenék meg. Minden kortárs ideiglenes építészeti projekt esetében azt csodálom, hogy a felhasznált anyagokat később „újrahasznosítják”, újra felhasználják vagy ugyanarra az eseményre, vagy egy másikban való megjelenésre. Ezzel ellentétben a Burning Man fesztiválon az alkotóelemeket elégetik és többé fel nem használják, hozzáátve azt, hogy az építőelemek nem korrodálódtak, hanem új állapotukban kerülnek felgyűjtásra.

³⁷ <https://dispatch2022.burningman.org>

Makovecz Imre egy mondatában is nyilatkozott egyik saját munkájáról, amikor már nem volt szükség rá: „...ha már nincs rá szükségetek, gyújtsátok fel! ...”³⁸. Molnár Szabolcs, a Paradigma Ariadné építésziroda alapítója, így vélekedett az ideiglenességről:

„Nagy jelentősége van ennek, ha valaki tud így nyilatkozni egy építészeti produktumról. Kötelező az építészetnek megfelelnie annak, hogy maradandót alkosson? “nem”. A maradandó definíciója adja a választ. A maradandó értelmezése nem is feltétlenül a megvalósuláshoz kötött, ha az elképzelésről készültek tervek, publikálva lett, megmakettezték, befotózták stb. Az már lényegében maradandó (lásd fennmaradt, meg nem épült pályázatok tervei). Folyamatos átépítések problémája. Mies van der Rohe pavilonja ³⁹állt eredetileg durván hat hónapig, majd a tervekből újraépítették. A barcelonai pavilon egy átmeneti épület? Nem, mert létezett a valóságában rövid ideig, majd újságokban és publikációkban is megjelent és azóta is mindenki ír róla, viszont már nem eredetiként (ami nem okoz problémát). De ez nem egy fekete-fehér eldöntendő kérdés.”⁴⁰

Összegzés

Témám többek között azért választottam és tartottam fontosnak kidolgozni, mivel érdekesnek tartom a különböző tervezők gondolkodását az ideiglenességről, arról hogyan jeleníthető ez meg világunkban oly’ módon, hogy az ne csak egy különálló, egyedüli, „használatlan” alkotás legyen és maradjon, hanem ennek teljes ellentéte, röviden „használatos”. Majdnem minden esetben ezek az építmények nem nyúlnak bele a környezet romlásának elősegítésébe, hanem arra törekednek (erre tervezték), hogy a tervezet és környezet közötti viszony egyensúlyba legyen. Ugyanakkor személyes vélemények szerint nem minden épületet sikerül úgy kialakítani, hogy az minden egyénnek tetszen. Erre az ideiglenes építészet egyértelmű választ ad azzal, hogy nem az örökkévalóságig marad a helyén, hanem meghatározott ideig (ez néha tervezett, néha véletlen). Esztétikájában pedig kiemelkedő alkotások születnek világszerte (lásd: fenti felsoroltak).

Számomra ugyanakkor rendkívül fontos az, ahogyan a tervezett épületek beavatkoznak a lehelyezett tereikbe. Előfordul néha, hogy nem a megfelelő választ adják az adott kérdésre, úgy gondolom a könnyűszerkezetes, változtatható és folyamatosan mozgó, dinamikus építészet segítség lehet ebben. Továbbá a vázszerkezetű (állványzatok) emelvényeket nem csupán a szakmában már rendkívül tapasztalt mérnökök képesek átlátni és lehelyezni, hanem

³⁸ <https://sokszinuvek.24.hu/mozaik/2022/06/23/tokaj-makovecz-imre-epitesz-kozossegi-haz-tuzgyujtas/>

³⁹ <https://www.rostarchitects.com/articles/2022/11/29/barcelona-pavilion>

⁴⁰ Molnár Szabolcs – személyes interjú

tapasztalathiányos, de lelkes titánok, akik elszántak, hogy valahogyan belenyúljanak a társadalom életébe azért, hogy megfelelőbbé tegyék azt, használhatóvá. Ezzel egyáltalán nem kívánok állást foglalni egyik oldal mellett sem, csupán a megvalósíthatóságokat vizsgálom. Érdekes módon az emberiség az eszköztelenségéből indult, amikor semmi nem állt a rendelkezésére, csak miután kifaragta, széttörte, vagy éppen megolvasztotta az adott anyagot. Ma az eszközök reneszánszát éljük és mosolyt csal sokak arcára az, hogy annyi fontos és hasznos, nagyszabású feladatot építészetileg ilyen egyszerű vázszerkezetekkel meg lehet oldani (legyen ez bármilyen anyagú). Ezen felül pedig külön pirospont mindazokért, amikor olyat alkotunk, ahol a közösség egy tud lenni.

Összességében szerintem a „ideiglenes építészet” azt a csoportot fedi, amely esetében az építéskor meghatározott az élettartam. Vagy ha konkrét időtartam nincs is meghatározva, azt lehet tudni, hogy bontással, vagy a természetbe való visszasüllyedéssel fog véget érni az adott épület sorsa. (Megjegyzés: az életciklus elemzések felfutása épp errefelé terel korábban nem ide tartozó építmény-típusokat is.)

Az építészet idejének kérdésben alapvetően két nagy csoportot látok:

- **Meghatározatlan** időtartamra épülő építmények:
  - Az építéskor az igény az, hogy „minél tovább” megmaradjanak. Az örökkévalóságnak építjük, és reméljük, hogy az utánunk jövő nemzedékek majd elvégzik a szükséges karbantartási feladatokat. Ilyenkor az épület bontásával, megszűnésével nem számolunk.
- **Meghatározott** időtartamra épülő építmények:
  - Építéskor ismert az élettartam, vagy legalábbis lehet tudni, hogy a szerkezet élete bontással, megsemmisüléssel ér majd véget.
  - Ide tartoznak a kiállítás installációk, workshopok, alkotóhetek építményei, az egynyári szerkezetek (pl. teraszlefedések, árnyékolók, amelyek lehetnek periodikusak, ha egymás után több nyáron használják), vagy az átmenetinek nevezhető építmények (pl. ilyen lehet egy köztéren elhelyezett konténer-könyvesbolt arra az egy-két évre, amíg egy múzeum könyvesboltjának átalakítását végzik.)
  - Ugyancsak ide tartoznak azok az épületek, melyek élettartama hosszabb, de meghatározott. Pl. egy fa szerkezetű lakóház, amelynek építéskor 25 év élettartamot irányoznak elő, és a felhasznált anyagok bontás utáni sorsa tervezett/rendezett. Vagy a kínai felhőkarcolók példája: építés, 20 év használat, bontás (annak ellenére, hogy még akár állhatnának tovább).

Ma a világ véleményem szerint folyamatosan változó, amire építészeti válaszokat kell adnunk. Egyike lehet az ideiglenesség.

Forrás

Referenciák

Képek hivatkozásai (utolsó letöltés dátuma 2023.11.14, 2024.06.11)

A nomadizmus I.

<https://arpad.abtk.hu/hu/cikkek/magyar-ostorteneti-temacsoport/a-nomadizmus-i>

Római tábor

<https://imperiumromanum.pl/en/roman-army/roman-camp/>

Diadalkapu

https://www.freepik.com/premium-vector/arch-constantine-rome-ancient-triumphal-arc-antique-roman-building-with-archways-historical-italian-architecture-roma-flat-vector-illustration-isolated-white-background_37189874.htm

Nomád sátor

<https://m.nyest.hu/hirek/a-hiperaktivitas-a-nomad-eletmodot-elo-nepek-tulelese-erdekeben-alakulhatott-ki>

<https://www.standoutinyourfield.org/mi-a-nomad-életmód>

Római tábor

<https://jeanclaudegolvin.com/rome/>

Lovagi torna

<http://bondpix.com/images/large/A%20Knights%20Tale%2004.jpg>

Temporary architecture

<https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/30282/02chapter2.pdf?sequence=>

Innovatív megoldások ideiglenességre

<https://iris.unipa.it/retrieve/handle/10447/44432/39067/Innovative%20Technologies%20for%20Temporary%20architecture.pdf>

Ideiglenes

https://www.researchgate.net/publication/330727802_Temporary_Architecture_for_Sharing

Temporary architecture in the 21th century

https://www.academia.edu/82709031/Temporary_architecture_in_the_21st_century_as_an_expression_of_changes_taking_place_in_contemporary_society

Creative Temporary

https://repozytorium.biblos.pk.edu.pl/redo/resources/41307/file/suwFiles/GierbienisM_CreativeTemporary.pdf

Sustainable Temporary Architecture, Ammar Duksi, Ufuk Fatih Küçükali -Institute of Science Master of Architecture

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/620382>

Oszaka expó 1970

<https://www.messynessychic.com/2020/02/12/the-1970-osaka-worlds-fair-was-out-of-this-world/>

Szerpentin Pavilon

<https://www.archdaily.com/344319/serpentine-gallery-pavilion-2002-toyo-ito-cecil-balmound-arup>

<https://www.dezeen.com/2015/06/22/serpentine-pavilion-2015-iwan-baan-london-selgascano/>

<https://www.dezeen.com/2013/09/25/serpentine-sackler-gallery-by-zaha-hadid/>